

Elisabeta POP

Alt polonez despre alți emigranți

Contrar obișnuinței, voi începe această incursiune prin lumea spectacolului *Antigona la New York* cu o observație și o rezervă: dacă regizorul ar fi avut fericita idee să scurteze spectacolul cu 20 de minute măcar, nu i-aș fi găsit nici un cusur. Ar fi fost mai concentrat, concentrarea sporind emoția. Da, emoția, pentru că despre emoție continuă, servită, ca în orice creație de valoare, în doze bine gândite și folosind mijloace, paradoxal, contrare sensibilizării cu orice preț: grotescul, ironia, gluma, râsul, zeflemeaua ajunsă, știm noi cum, lacrimă, plus acel soi special de poezie presărată cu accente macabre, menite să mai taie din elanul hiperemoțiilor declanșate la tot pasul de această poveste ciudată, originală și fermecătoare.

Alexandru Colpacci e într-o formă regizorală foarte bună. Ideea de a-l invita la Oradea e a actorului-director Meleg Vilmoș (fericită idee!). Acest spectacol mi-a amintit de zilele lui bune de-acum 20 de ani, când pe afișul teatrului orădean străluceau titluri ca *Pescărușul*, *Astă-seară se improvizează*, *Ploșnița*, *Emigranții...*

Consecvent unor mai vechi proiecte, Colpacci a venit iar cu un dramaturg polonez valoros, Janus Clowacki, a cărui piesă *Antigona la New York* (netradusă încă în limba română) se bucură de succes în Polonia, dar și pe alte meridiane. „Se bucură de succes” e o formulă nefericită, cred, mai degrabă, că este primită cu seriozitatea și gravitatea cu care a fost scrisă, drama atestând preocuparea mai veche a dramaturgului față de problemele existenței umane, cu un interes sporit pentru destinul INDIVIDULUI în societatea de consum. Sau pur și simplu în lume. Se știe, Clowacki a fost un convins susținător al mișcării SOLIDARNOST!

Scenă din spectacol.

Antigona nu este, aşadar, o piesă uşoară, comodă, nici pentru cititor, nici pentru regizor, pentru actori este extrem de solicitantă, iar pentru public ce să mai spun? Spectacolul cere concentrare, atenţie, şi, nu în ultimul rând, un anume nivel cultural. E drept că unui segment mai de mijloc, să-i spun, spectacolul îi aduce o poveste tristă, dar presărată cu destule momente sprinţare, cu glumiţe, jocuri, zburdălnicii şi cam atât. Spectatorul cât de cât avizat însă, ajutat de cifrul pe care i-l pune la îndemână regizorul, va descoperi, dincolo de povestea propriu-zisă, metafora tulburătoare a dramei. *Antigona*... nu este pur şi simplu o dramă ce repovesteşte aventura antice... Antigone, pe teritoriul democratiei, ultra-democratiei Americi, nu este chiar „o clipă de viaţă”, dar viaţa perdanţilor acestei lumi, fie ei şi veniţi din cele patru vânturi, nu întâmplător de prin ţări unde a bântuit fantoma comunismului (Rusia, Polonia) sau din mirificele ținuturi ale Caraibelor (*Anita*). E o piesă aspră, a cărei poezie e muşcată de agresivitate, a cărei tandreţe e bine ascunsă în potopul de ironii şi observaţii dure, dezagreabile, care ating grotescul şi, nu o dată, macabru şi absurdul. În acest sens, piesa ne aminteşte de *Ivona, principesa Burgundiei* a lui Gombrowicz. Se aflăm, aşadar, în faţa unui text remarcabil, în care se întâlnesc idei cu limpezime de cristal, un mesaj accentuat de stânga, în fine, teatralitatea incontestabilă a piesei ce o recomandă oricărei scene care se respectă. Şi oricărui public care e convins că la teatru nu te duci doar „să te distrezi”.

Aşadar, trei boschetari, trei oameni ai străzii, ajunşi fiecare acolo din alte motive, un polonez (Puricea), un evreu rus (Saşa) şi o portorică (Anita) se întâlnesc într-un parc al New York-ului, dar ce spun eu se întâlnesc, convieţuiesc o vreme pe bănci alăturate... Evreul rus Saşa!, fost pictor şi zugrav, bolnav de epilepsie, introvertit, ţine strâns la ureche o rablă de aparat de radio, ascultând „Oci ciornâie”... Îl obsedează amintirea zilelor petrecute acasă, în locuinţa vecină cu KGB-ul, unde erau maltrataţi arestaţii şi, ca să nu le audă urletele, dădea radioul la maximum... Saşa tot face mereu pachete cu haine vechi pe care vrea să le trimită la ai lui, dar, vai, aceste pachete, ca el însuşi, nu vor mai ajunge niciodată în Rusia...

Puricea e un tip de polonez perfect mediocru şi adaptabil, ticăloşit, oportun şi şmecher, ignorant (habar n-are cine e Bush!), un tip gata oricând să te vândă precum luda. În fine, portorică Anita, femeie încă tânără, cu oarecare farmec, o femeie răătăcită parcă în imensul parc, speriată, cărând după ea un cărucior plin cu boarfe, cu tot felul de lucruri, de fapt, cu toată averea ei... Ea îl caută cu disperare pe John, iubitul ei, un „băiat de familie bună”, dispărut de vreo două zile. Saşa o anunţă că John al ei e mort, şi că l-au dus la morga cimitirului pentru săraci. Anita îi imploră pe Saşa şi pe Puricea să i-l aducă pe iubitul mort, spre a-l putea înmormânta creştineşte. *Antigona*, nu?

Ei bine, cei doi traversează New York-ul, se aventurează în necunoscut, dar până la urmă găsesc mortul şi-l aduc în parc, la Anita. Dificilă treabă, de vreme ce ei aduc cadavrul „pe jos”, pentru a nu fi suspectaţi de poliţie. Mortul „se comportă” bine, e pus în diverse poziţii, trântit pe bancă sau scăpat pe jos, aşezat în frigiderul stricat din parc, frigider care devine, ingenios, o micuţă capelă, în sfârşit, la apariţia Anitei, aşezat frumos, pentru tradiţionalul priveghi şi masa de pomenire. Anita îşi pune şalul negru de doliu (marca Kevin Klein, glumeşte ea), pregăteşte totul cu înfinită grijă, dar, stupoare, ea îşi dă seama că cei doi au adus alt mort... Dar ce importanţă mai are? Ea hotărăşte să-l înmormânteze cum se cuvine, după datină, ceea ce şi face, săpând o groapă, în pământul îngheţat al parcului, împreună cu Saşa. După care, profitând de darurile ei de vrăjitoare, încearcă, aşa, în joacă, să-l

„curteze“, într-un fel magic, pe Sașa, căruia îi dă în dar haine și pantofi noi. Ghicim că ea e speriată de singurătate, știe că o pândesc pericole la tot pasul și ar avea în Sașa un apărător. Nu-l va avea, cum se va dovedi, pentru că Sașa se va îmbăta crunt și Anita va fi violată de niște derbedei, cu concursul lui Puricea, într-un colț umbros al parcului.

Regizorul a intuit un lucru extraordinar: a „citit“ piesa ca pe un joc de-a... Antiona antică. Ei simt nevoia să teatralizeze (ne amintim de scena în care Sașa îi povestește Anitei un spectacol Shakespeare, cu un entuziasm și o bucurie greu de descris!) viața ternă, banală pe care o duc, „jucând-o“ o colorează, îi dau un sens, sensul dorit de ei. Finaluri fericite.

Actorii – Ács Tibor, Kardos Róbert, Fábíán Enikő, Kovacs Levente au înțeles perfect ideea regizorului, urmându-l cu credință și dăruire. Ei au înțeles că nu sunt puși să povestească viața unor vagabonzi amărâți de la periferia New York-ului, cu tot pitorescul pe care-l conține acest subiect. Nu.

Parcul, precum *Azilul* lui Gorki, și Antiona din el sunt, pur și simplu, metaforele acestei lumi aflate în degringoladă, bântuită de seisme naturale, de terorism, de războaie, de agresivitate, de boli, și de angoase, de singurătate, de spaimă și tristețe, de alienare. Și toate acestea într-o lume în care domnește legea, democrația, dreptatea, dar și dolarul și frica, însă e, iată, amputată și de speranța transcendenței. Locuitorii... acestei lumi sunt victimele propriilor lor iluzii și speranțe deșarte. Și oricât de tare le-ar secătui inimile dorul de patrie, de familie și de prieteni, ei nu se vor mai întoarce niciodată în țările de unde au plecat. De ce? Poate imigranții ar ști să răspundă...

Decorul arid, loc pustiu și pustiind sufletele, este alcătuit din elementele strict necesare jocului actoricesc, iar costumele (scenografie: Vioara Bara) e bine că nu sunt peticite și jengoase, ele vorbesc, totuși, despre sărăcia... americană și nu despre cea din Ferentari.

Actorii sugerează, printr-un joc subtil și pasionant, criza individului, teama, degradarea fizică și psihică, pierderea treptată a identității...

Jocul lor, fără excepție (aici includ și dificilul rol al mortului – o creație neobișnuită pentru un actor), e gândit milimetric, dar nici o clipă spectatorul nu-și dă seama de acest lucru, gesturile și rostirea comportând o notă de spontaneitate atât de potrivită cu situația socială, cu biografia personajelor. Spectacolul, consistent și profund, te obligă la meditație. Te lași cucerit de magia jocului, de tragicul bine dozat și presărat cu momente groțști menite să elimine orice urmă de dulcegărie sau de melodramă, atât de străine spectacolelor semnate de Colpacci.

Poate nu toți spectatorii maghiari „gustă“ genul acesta de spectacol, unii nefiind poate nici măcar curioși în legătură cu dramaturgia prietenilor polonezi, dar un lucru e cert; ei au aplaudat îndelung, la cele două reprezentații pe care le-am urmărit, prestația devotată, convingătoare și, cu certitudine, plină de iubire a actorilor. În acest sens, spectacolul a fost, așa cum l-ar fi descris Aureliu Manea, ca o „Alcătuire din acea disciplină a meditației și creației ce înalță ca două aripi ce însoțesc trupul“. Banda sonoră (Delia Șerban) însoțește și ea fericit „trupul“ acestui minunat spectacol.

Teatrul de Stat Oradea – Trupa Szigligeti – Antiona la New York de Janus Clowacki. O poveste cu boschetari și un cadavru. O Antionă americană într-o viziune poetică-macabră și tragică-grotescă. Traducerea: Káláman Judit. Direcția de scenă: Alexandru Colpacci. Scenografia: Vioara Bara. Mișcare scenică: Liviu Matei. As. regie: Racz Maria. As. scenografie: Szabo Julia. Muzica de scenă: Delia Șerban. În distribuție: Ács Tibor (Polițistul Jim Murphy), Kardos M. Robert (Sașa), Fábíán Enikő (Anita), Kovacs Levente (Puricea), Dimeny Levent (Mortul John). Data premierei: 2 mai 2004.